

GIÒNG ĐỜI BIẾT ĐÂU LÀ BẾN?

(Tâm bút).

(Tặng Nguyễn Văn Hùng Hà Nội).

MỘT.

Bất cứ điều gì trong cuộc đời cũng đều có hai mặt để “được nhận” và “trả giá”.

Cái “được nhận” sau suốt một đời đam mê đọc sách và yêu thương âm nhạc của tôi chính là lòng kiên nhẫn. Tôi có thể ngồi suốt ngày với chỉ một đoạn nhạc chơi đi chơi lại (dù trên violon hay piano) để tìm cho được tâm ý sâu xa của nhà soạn nhạc; nghiên đi ngẫm lại hoài một bản văn (ngày xưa của người khác, ngày nay của chính mình) cho tới kỳ cùng “sờ” được đáy lòng giấu kín của tác giả.

(Với điều này, Phan Diên dùng chữ “miệt mài” khi nói về Van Gogh với những bức tranh vẽ đi vẽ lại trên nhiều tấm canvas theo CÙNG một đề tài: “*BG cũng miệt mài như thế với văn chương, chẳng màng khen chê, chẳng mong ai đọc.*”

Khổ nỗi, lòng kiên nhẫn này chỉ ứng dụng cho riêng văn chương & âm nhạc. Ngoài ra, tôi tự biết mình là đứa “hoàn toàn không có kiên nhẫn” ở tất cả mọi khía cạnh khác; ví dụ sức khỏe, hưởng thụ, ăn uống, ngơi nghỉ, ngay cả tình yêu, tình bạn, đôi lứa, hoặc hơn hết là có được (hay không) sự hiện diện của mẹ già và hai đứa con. Ở đây phải mượn lời Phan Diên mà nói: “*Chẳng bao giờ níu kéo khi chợt nhận ra điều mơ ước KHÔNG còn dành cho mình.*”)

HAI.

Thứ Sáu tuần trước trò chuyện điện thoại với Phan Diên, nói về cảm xúc tìm lại âm nhạc, tôi kể:

“Không phải muốn đàn, đã gần một năm, ngoài bốn giờ dạy sáng thứ Bảy, BG chẳng hề nhìn tới violon lẫn piano. Hôm ngồi vào đàn trở lại, BG CHỈ MUỐN tự thử thách nghị lực, không ngờ âm nhạc là phép lạ cứu rỗi được mình anh ạ.”

Phan Diên kêu:

“BG đã bị thử thách suốt mấy chục năm rồi, cú nào nên thân cú nấy, cuối cùng qua được, hướng hồ âm nhạc là huyết mạch, làm sao BG có thể mất?”)

Lời Phan Diên đánh thức trong tôi một nỗi “có tội”. Chính tôi bỏ quên âm nhạc, bỏ quên con người, bỏ quên cuộc đời (từ ngày xưa cho tới ngày nay) chứ chẳng ai phụ rầy tôi, nhất là âm nhạc.

BA.

Sau một tiếng đi bộ, về, suốt từ 7:30 sáng “ngồi chơi” với Beethoven tới 1:30 trưa, tôi mới rời đàn, thì thầm lời cảm ơn cùng nhà soạn nhạc vĩ đại đã giúp tôi tìm lại đam mê tưởng mất.

Đứng trước tấm bảng đen, những giòng nhạc làm mẫu của đoạn cuối bài thơ Thời Gian dạy hôm thứ Bảy vẫn chưa xóa, tôi hát thầm mà nhớ lại lời giảng bữa đó:

-Khi phổ đoạn cuối này, ở câu một “*Đôi mắt vương hàng lệ cay*”, cô dùng lại những notes mở đầu phiên khúc thứ nhất; tiếp liền sau là câu “*Trái tim không còn mê say*” dùng những note ngang tầm (La-Fa-Fa-Ré-Mi-Mi) cách nhau một cung hay một cung rưỡi. Cả hai câu phô bày “**Sự chấp nhận số phận.**”

-Đột nhiên từ note Mi ở âm vực thấp, cô đưa bật lên note La cách một quãng 4 ở âm vực giữa; tiếp liền sau lại chọt tuốt lên note Ré cao cách một quãng 4, tạo thành “*Nét ngạc nhiên đau đớn theo câu hỏi ‘Giòng đời biết đâu là bến?’*”.

-Xong, từ note Ré cao thả xuống Ré trầm (cách một octave) để đi câu “*Tài hoa giữa chợ chẳng ai hay!*” bằng “**cảm xúc thua thiệt!**”

Tôi giải thích (trong lớp):

“Cũng đoạn này mà khi hát trở lại lần thứ hai để kết thúc, hai câu cuối phải đưa hẳn xuống những note La trầm thì ý nghĩa mới ĐÚNG LÀ ‘**Chấp nhận định mệnh với không chút than van phản kháng.**”

(Bữa thứ Bảy) tôi nói:

“Bốn câu thơ phổ nhạc đều khác nhau ở cái mélodie nên nghe, không thấy tính chất monotone (đơn điệu). Trong văn chương thi ca, âm nhạc hội họa, điều chuyển hướng bất ngờ được gọi là ‘phá cách’, có nghĩa rằng ‘Không đi trên con đường bình thường lắm kẻ đã đi, mà PHẢI tìm lối riêng cho mình, dù là lối mòn cô đơn chẳng ai thêm bước. Đa số đều thích DÙNG văn chương nghệ thuật để chen lấn phô trương trên đại lộ danh vọng, tiền bạc’.”

(Tôi thêm):

“Ngay trong đời sống, đôi khi cũng cần phá cách, miễn sao tạo được dấu ấn riêng mà không làm phiền kẻ khác. Ví dụ những buổi học sáng thứ Bảy, các con thoát được ra ngoài những điều bình thường của cuộc sống 6 ngày để tìm đến chân trời âm nhạc thú vị RIÊNG mà CHẴNG phương hại gì đến gia đình và các người chung quanh.”

Vừa giảng vừa thấy tự ngậm ngùi vô cớ. (Ngày xưa TƯỞNG có đưa con gái Hiểu và Thương cho định mệnh lẫn chữ nghĩa ai oán của mình, ngày nay thì hoàn toàn hết! Tôi nhớ đến đau lòng “cái ngày xưa” đó!)

BỒN.

Hai chục năm trước, một nam độc giả đặt với tôi hai câu hỏi:

1/ Tại sao trong tác phẩm BG toàn đưa ra những mẩu chuyện buồn?

2/ Viết mãi các chuyện buồn đời mình, không sợ sẽ có ngày không còn gì để viết?”

Tôi đáp:

1/ Tôi không có tài hư cấu. Cuộc đời tôi vốn buồn, các nhân vật đưa ra làm sao vui cho được? Nhưng, biết đâu nhờ vậy mà độc giả khi đọc tôi, sẽ nhận biết “Họ đang may mắn hơn các nhân vật của TTBG”?

2/ Tôi là tác giả chọn đời mình làm đề tài viết. Những câu chuyện rút từ những biến cố xảy ra cho mình, ê chề cay đắng, được lọc lại nhẹ nhàng hơn qua dạng thức văn chương. Với câu hỏi này của anh, tôi tin một điều, chỉ khi nhắm mắt xuôi tay, tôi mới chấm dứt được biến cố làm thành những câu chuyện kể.”

(Viết đến đây lại nhớ hai mẩu chuyện khác.

-Chuyện thứ nhất:

*/ Chủ nhật vừa qua, **April 5.2021**, nghe con gái giận dữ:

“Tất cả mọi độc giả của Mẹ đều bị lừa. Mẹ chỉ viết một nửa sự thật...” (Nói thêm) “Chẳng con dâu con rể nào xử xử mà chính Mẹ là người gây ra lầm lỗi. Tất cả tại Mẹ.”

(Nghe hai câu sau cùng, chợt thấy hiện ngay trong đầu ý nghĩ “Rất mừng!”) Ngẫm, thấy nó nói có phần đúng. Sự thật nào cũng có hai mặt, xấu, hoặc ít xấu hơn (không nói là đẹp). Quan trọng là TỪ cái xấu hoặc cái ít xấu hơn, con người sẽ rút ra được điều gì? Một bài học hay lòng oán hận?

* / Còn sự thật của tôi là gì? Là sự sợ hãi và nỗi đau đớn.

-Sợ hãi?

Tôi không dám mở YouTube để KHỎI PHẢI nghe vô vàn các câu chuyện anh em tương tàn chém giết lẫn nhau trong VN và trên nước Mỹ. Tôi sợ cuộc đời bên ngoài đã đành mà còn sợ tất cả người thân trong nhà, sợ đến ba con chó với tiếng sủa ồn ào có thể làm thành duyên cớ cho một cơn bùng giận đưa đến ẩu đả, tù tội. Sợ nỗi kinh hoàng trong chính mình khi nghe hai đứa con lớn tiếng. Sợ những viên thuốc ngủ trốn chạy (để KHÔNG kịp thời ngăn chặn mọi điều xấu đưa đến). Sợ luôn căn nhà làm nơi trú ẩn cho các đứa con tinh thần (nhưng lại là) nguyên nhân khởi đầu cho hết thảy mọi nỗi sợ khác.

-Đau đớn? Bởi vì “lỡ” (BỊ) mang trái tim công bình của một người-mẹ-nhà-văn.

(Tôi lập lại: “*Rất ghét viết hai chữ Nhân Quả trong Văn chương mình*” nhưng đành phải viết.)

* / Kiếp nào tôi đã làm khổ các người đàn ông nên kiếp này nhận lắm gian truân trên con đường tình ái!

-Cũng chính vì sự quá thẳng trâm trong cuộc đời mình mà khiến mẹ tôi đau lòng.

-Bây giờ tôi phải trả nỗi đau lòng trên con cái.

-(Mừng một điểm là tôi CÓ cơ hội trả chút ít ngay ở kiếp này qua cuộc sống làm nhà văn lương thiện cho mẹ nhìn thấy, kiếp sau trả ít.)

-Còn cái quả con cái thì tôi RẤT VUI LÒNG trả nốt. Suốt năm qua tôi làm hành động TỰ GIAM MÌNH, ôm vào tim tất cả những oán hận của bên-này-bên-kia, không dám nhìn ai, ngó ai, nghĩ xấu về ai, tránh cho hai đứa con KHỎI PHẢI dính vào cái nợ với mẹ ở kiếp này.

Vài người bạn (có lẽ) nghĩ tôi ngu. Phần tôi, chẳng luật pháp nào ở cuộc đời hiệu quả hơn sự suy xét của lương tâm, cho dù là cái lương tâm ẩn núp trong một trái tim nhu nhược (như hai đứa con từng bảo).

*

* *

*/ (Sau thời Pháp thuộc, GIẢ NHƯ ông Hồ Chí Minh ĐỪNG du nhập chủ thuyết Cộng Sản vào VN thì Miền Bắc đâu đến nỗi tan hoang.

-Rồi, NẾU NHƯ Miền Nam KHÔNG có Mỹ leo thang quân đội, KHÔNG có đám Giải Phóng quân phản bội ẩn nấp trong rừng; và Miền Bắc KHÔNG được bọn đế quốc đả Nga, Tàu tiếp sức hàng trăm binh đoàn, hàng ngàn chiến xa đánh vào Miền Nam THÌ cuộc chiến nổi da xáo thịt hẳn đã được chấm dứt dưới thời Tổng thống Ngô Đình Diệm.

“Kiếp nào bà mẹ Quê Hương vụng tu...” (nói như lá thư viết trên chiến trường Quảng Ngãi năm 1968, anh Nguyễn Ngọc Thùy gửi về Sài Gòn cho tôi) NÊN cuộc chiến Nam Bắc mới kéo dài suốt ¼ thế kỷ, khiến đau khổ cho vô vàn con người; rất nhiều vành khăn tang được quán trên đầu những trẻ thơ vô tội; cuối cùng cái ngày đầy thống hận xảy ra, làm tan hoang tất cả cho dân chúng Miền Nam. (Dân Miền Bắc cũng không thoát được đau khổ theo chủ nghĩa Cộng Sản của đám chóp bu, những kẻ ký giấy bán gần hết lãnh thổ cho bọn Trung Cộng ác độc.)

Kinh nghiệm bà mẹ Quê Hương bây giờ vẫn sờ sờ ra đó. Lốp trẻ sinh ra ở VN hoặc ở Mỹ sau ngày 30 tháng Tư 1975 mấy người hiểu được?

*

* *

-Chuyện thứ hai:

Khuya hôm qua, nhận thư Nguyễn Văn Hùng, (thấy thời gian viết là lúc nửa đêm Hà Nội trời còn rất lạnh, tôi nghĩ có lẽ Hùng đã trần trở lấm theo bài viết Sài Gòn, Ôi Sài Gòn, hoặc Như Tiếng Thở Dài tôi đăng trên Facebook hai ngày qua?)

“Hà Nội, thứ Hai, April 5, 2021 0:14 khuya

Kính gửi cô Bông Giấy,

Đọc những dòng viết của cô, con lại nghĩ tới một nhân vật trong cuốn Kinh Thánh Cựu Ước mà con luôn đọc và suy ngẫm. Đó chính là ông Giop. Ông là một người rất giàu, hạnh phúc, vợ con đẽ huề, gia nhân vô số. Bạn bè tới lui, ông rộng lòng đối đãi. Nhưng rồi bệnh tật kéo tới làm ông tàn tạ. Khổ đến mức ông phải dùng mảnh chai để cào cho đỡ ngứa. toàn thân mưng mủ, bốc mùi hôi hám. vợ con, bè bạn đều xa lánh. Khi ấy, ông rơi vào tội cùng cô đơn bất hạnh. Nhưng ông luôn tin tưởng và phó thác vào Thiên Chúa là đấng toàn bích toàn thiện, vô thủy vô chung. Cuối cùng, ông được khỏi bệnh và vinh quang lại đến với ông.

Cô đang đi vào tận cùng của sa mạc tâm hồn, tội cùng của nỗi cô đơn và nhiều ký ức đau khổ. Những sự quẩn quai, luôn luôn tự vấn với sự đau khổ quá sức ấy, quả là không hề đơn giản cô ạ.

Cô có người tình âm nhạc, mà âm nhạc là sáng tạo của Thượng Đế thông qua bộ óc con người. Nói cách khác, đó là cánh tay nối dài của Thượng Đế dành cho cô.

Cô ơi! Đức Hồng Y Thuận của chúng con cũng đã rơi vào tình trạng gần như cô. Ngài bị giam ngay tại giáo xứ Cây Vông cách tòa giám mục của ngài có hơn cây số, bị kết án 13 năm biệt giam. Nhưng ngài đã vượt thắng mọi sự nhờ có niềm hy vọng.

Trong đạo Phật con nhớ hôm na có câu giảng thế này:

-Khi nghiệp quả tới, nếu mình gồng lên chống lại hay chạy để trốn thoát thì nó sẽ theo mình muôn kiếp. Tốt hơn hết là hãy thân nhiên đối diện theo đúng với câu mà con đã từng chia sẻ cùng cô:

"Đêm bão tố lòng đại dương vẫn lặng.

Ngày sương mù trong lòng trời vẫn nắng".

Cô đã làm hết sức có thể để tác sinh, tạo dựng cho con cái những gì tốt nhất rồi. Giờ đây, các anh chị đã lớn. Cô hãy trao cho các anh chị ấy những quyền tự do như Thiên Chúa trao quyền cho loài người. Mặc dù Chúa biết rồi con người sẽ phụ Chúa, nhưng Ngài vẫn đi bước trước, trung tín và giàu lòng xót thương cô ạ.

Tình mẹ dành cho con cũng như vậy. Cô hãy sống bình an, thanh thản và đón nhận mọi thứ một cách tốt nhất có thể nhé cô.

Con chúc cô khỏe.

(Con, Jos Hùng mù, Hà Nội).

□

“Nghệ thuật khó khăn, bề học bao la, cuộc đời quá ngắn.”

Tôi ĐANG HỌC ĐƯỢC từ một cậu nhỏ cỡ tuổi con gái những lời thâm thúy không những trên Thiên Chúa giáo, Phật giáo mà cả trên Văn Chương nữa.

(Nói câu sau cùng là hàm ý:

Mấy chục năm xưa trong Tài Hoa Mệnh Bạc tập IV, biên khảo riêng về cuộc đời và văn nghiệp Dostoievski, có đoạn tôi viết:

-Ngay cả trước khi biết đọc, Fyodor Dostoievski đã bị xúc động sâu xa bởi các huyền thoại về đời sống những vị thánh trên con đường tu khổ hạnh đi đến cùng Thượng Đế với tấm lòng vị tha trắc ẩn. Trên hết, Chúa Jésus là kiểu mẫu trong sạch, hy sinh hoàn hảo nhất. Ngay từ tuổi nhỏ cho đến mãi về sau, nhà văn luôn bị mê hoặc bởi hình ảnh cao thượng của Đấng Cứu Thế.

Ngoài ra, quyển sách của thánh Job, một bi kịch tôn giáo, cũng đã mang một tác động to lớn.

(Note: Nếu TTBG viết sai tên vị thánh này, xin Nguyễn Văn Hùng chỉnh sửa)

Trước khi chết, Dostoievski viết cho vợ những lời:

“Anh đọc Job và bị đau đớn đến độ ngây ngất. Anh đặt sách xuống, đi vòng quanh phòng nhiều giờ. Điều duy nhất anh có thể làm là giữ cho mình khỏi khóc. Thật lạ, Anya à, đó là một trong những quyển đầu tiên làm xúc động anh sâu xa khi anh mới chỉ là một đứa trẻ”.

Thuở đó, viết về Dostoievski mà nào có biết Thánh Job là ai? Cũng chẳng biết tìm tài liệu tôn giáo từ ai nữa. Hôm nay phải nói “Vô vàn cảm ơn Nguyễn Văn Hùng đã khai thị giúp.”

NĂM.

-Năm 1989, biên khảo về Mozart, tôi đã biết nhân vật Salieri sống cùng thời, giàu sang danh vọng với chức nhạc trưởng cung đình Áo, một vị trí mà Mozart rất mong có để thoát ra ngoài cảnh sống nghèo khổ.

-Năm kế tiếp (1990) biên khảo về Púshkin, thi sĩ lớn của Nga, khám phá thêm tác phẩm tựa đề Mozart & Salieri của Púshkin, tôi viết trong Tài Hoa Mệnh Bạc như sau:

Mozart và Salieri (Mozart i Sal’eri) là kịch thơ viết năm 1830, xuất bản tại Nga năm 1832, và tại Pháp 1857.

Giống như trong những đoạn hài kịch khác, Púshkin trình bày ở đây một trong những tính chất nổi bật của con người: “Lòng ganh tị.”

Dựa theo huyền thoại Mozart đã bị đầu độc bởi Salieri, một nhà soạn nhạc cùng thời, bản kịch thơ tựa nó trở thành một kiệt phẩm trong sự hoàn hảo của thể thức cấu trúc và sự phân tích tâm lý nhân vật. Púshkin không miêu tả lòng đố kỵ theo tính cách thông thường vẫn thấy nơi con người, mà là đưa ra một bi kịch không thể so sánh giữa “Tài năng được rèn luyện bằng trọn cuộc đời cần cù”, VỚI “Thiên tài, điều gọi nên cảm hứng sáng tác cho một con người vô tư nhẹ dạ.”

(Câu chuyện của Púshkin):

Salieri, nhạc sĩ triều đình Áo thời bấy giờ, tài năng tầm thường, đã lợi dụng quyền thế riêng mà “xem xét kỹ càng âm nhạc Mozart giống như đang mổ xẻ khám nghiệm một xác chết” và “kiểm tra từng hợp âm trong các bản đại hòa tấu của Mozart bằng tính cách khó hiểu của một nhà toán học.”

Ông không ganh tị với CON NGƯỜI, nhưng là với SỰ HIỆN HỮU trên thế gian của Mozart mà ngay từ lần đầu gặp gỡ, thứ tình cảm đố kỵ ghê gớm đó đã chiếm cứ lấy ông. Ông kêu gào Chúa, đặt câu hỏi với Chúa: “Công bình ở đâu khi mà với một kẻ thường nhiệt tâm cầu nguyện và hy sinh quên mình cho tình yêu âm nhạc như con vẫn không được Chúa đền bù cho một tài năng vĩ đại, trong khi Ngài lại soi sáng thiên tài ấy trong cái đầu của một kẻ ngây cuồng? Ôi! Mozart! Mozart!”

Những thế hệ sau, hời hợt vô tư, không biết được giá trị tài năng của Salieri thì hình ảnh Mozart lại càng là một sự lãng nhệch sống động nhất đối với Salieri. Trong khi khúc nhạc Don Juan (của Mozart) bị làm hư đi bởi một tay vĩ cầm già trong một gánh hát rong, thì Mozart cả cười giống như một gã phóng đãng; và khi một kiệt tác mới (của Salieri) được xướng lên cho Mozart nghe thì Mozart đàn lại bản ấy một cách dễ dàng, thể như đó chỉ là một bản nhạc nhỏ, không có gì khó khăn với Mozart cả.

Salieri đau khổ quá độ, nổi oán hận tuyệt vọng chiếm cứ trái tim, ông nghĩ “Mozart PHẢI chết”.

Thế là trong cơn cuồng nộ của lòng ganh ghét, Salieri tìm đến Mozart (đang sống cảnh cực kỳ nghèo khó, lại bệnh hoạn rất nặng), đặt túi tiền trước mặt để thuê Mozart viết một bản Requiem Mass (Kinh Cầu Hồn). Mục đích Salieri là muốn rút tĩa hết năng lực sau cùng của Mozart, đẩy nhạc sĩ đến gần cái chết nhanh hơn.

Salieri không bao giờ trở lại nhà Mozart nữa, nhưng cái bóng âm u đó cứ theo đuổi Mozart những đêm ngày kế tiếp.

Bản Kinh Cầu Hồn là kết quả của một bi kịch định mệnh bị bao vây bởi lòng ganh tị. Ngoài ra Mozart, đã gián tiếp xúi giục khêu tức hành động Salieri bởi những lời nói của chính Mozart trong lần gặp gỡ với Beaumarchais:

“Salieri là kẻ có tài, giống như ông và tôi: Vàng bạc, tài năng và tội ác đều là những điều làm tổn hại cho con người.”

Những lời đại lượng của Mozart đã giống lên như một hình phạt âm thầm cho Salieri. Ông này, (trước đó đã bỏ thuốc độc vào ly nước Mozart) lắng nghe bản Kinh Cầu Hồn với những giọng lệ cứu trợ an ủi: “Bây giờ ông có thể khâm phục Mozart mà KHÔNG CÒN phải đau khổ nữa; Mozart đã vĩnh viễn ra đi.”

Tuy nhiên sau cái chết Mozart, có một tư tưởng cứ mãi dày vò tâm hồn Salieri:

“Có thể Mozart có lý và chính ta đã không biết ta cũng là một thiên tài? Thiên tài và Tội ác...”.

(Lời TTBG):

Được viết ra trong khoảng thời gian cô đơn trước khi thành hôn với Nathalie, bi kịch Mozart và Salieri đã chứng thực được rõ ràng TƯ CÁCH NGOẠI LỆ và SỨC TỰ CHỦ VÔ CÙNG của Púshkin khi đứng trước những rối loạn tâm tình và ngoại cảnh đầy thống khổ (kết thúc bằng cái chết đầu súng ở tuổi 37).

SÁU.

Lòng ganh tỵ là lưỡi gươm gây tội ác, giết chết kẻ lương thiện, quay cuồng người tài năng trong vòng tội lỗi, ngay đến kết thúc cuộc đời một thiên tài âm nhạc trong mưu mô xảo quyệt.

Đem thi phẩm Mozart và Salieri của Púshkin mà ngẫm, sự thật cuối cùng ở đâu? Nào phải Salieri là kẻ chiến thắng, mà chính Mozart trở thành bất tử TỪ sự câm lặng, nhẫn nhục đến KHÔNG CẦN BIẾT kẻ cố tâm hại mình là ai, đang hoặc sẽ ra sao?

Đó mới chính là “Sự Thật thật là Sự Thật”.

[]

*Trần Thị Bông Giấy.
(Bài kết thúc tại San Jose,
thứ Ba, April 6. 2021 7:16 PM)
[]*

Note ảnh 1: Không gian lớp dạy của TTBG.

Ảnh 2/ Đoạn cuối bài Thời Gian, buổi dạy hòa âm sáng thứ Bảy April 4/2021, TTBG ghi trên bảng.

[]